

О. Ю. Бондарчук,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ОБРАЗНА СКЛАДОВА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖА «AUSSTEIGER»

У статті розглянута образна складова лінгвокультурного типажу «Aussteiger» на матеріалі сучасного німецькомовного публіцистичного дискурсу. У структурі ЛК типажу виділено три складові: понятійну, образну та ціннісну. Образна складова ЛК типажу актуалізується параметрами, поведінковими та образними характеристиками, які для нього релевантні. Виявлені такі образні характеристики Aussteiger: зовнішність, житло, місце проживання та характер. Найяскравіше представлені риси характеру, вони внутрішньо об'єднують різні підтипи Aussteiger. Перспективою є аналіз результатів асоціативного опитування.

Ключові слова: концепт, лінгвокультурний типаж, паспорт, образна складова, дискурс, Aussteiger.

В статье рассмотрена образная составляющая лингвокультурного типажа «Aussteiger» на материале современного немецкоязычного публицистического дискурса. В структуре ЛК типажа выделено три составляющие: понятийная, образная и ценностная. Образная составляющая ЛК типажа актуализирована релевантными для него параметрами, образными характеристиками. Определены такие образные характеристики Aussteiger: внешность, жильё, место жительства и характер. Наиболее ярко представлены черты характера, которые объединяют разные подтипы Aussteiger. Перспектива – анализ результатов ассоциативного опроса.

Ключевые слова: концепт, лінгвокультурний типаж, паспорт, образная составляющая, дискурс, Aussteiger.

The article deals with the vivid constituent of the linguocultural type «Aussteiger» on the material of modern German speaking discourse. In the structure of the LK type the notional, the vivid and the valued constituents are distinguished. The vivid constituent of the LK type is foregrounded by its vivid descriptions. Vivid descriptions of Aussteiger are educed: appearance, accommodation, residence and character. The most presented character traits unite different subtypes of Aussteiger inwardly. A prospect is an analysis of results of the associative questioning.

Keywords: concept, лінгвокультурний model, passport, vivid constituent, discourse, Aussteiger.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем сучасної лінгвокультурології є дослідження національних концептосфер через аналіз національно-культурної специфіки концептів, які її наповнюють [7, с. 13]. *Концепт* – це багатомірне смислове утворення, яке має образний (фреймовий), описовий (понятійно-дефініційний) та ціннісний виміри [5, с. 75-80]. Згідно даного визначення концепт – певне абстрактне ціле, що складається з трьох компонентів – образного, понятійного та ціннісного.

У кожній культурі надаються до виокремлення лінгвокультурні типажі (далі – ЛК типажі) – різновид концепту, «впізнані образи представників певної культури, сукупність яких створює культуру того чи іншого суспільства» [4, с. 8]. *Лінгвокультурний типаж* – це типізована особистість, впізнаність якої відбувається за рахунок певних специфічних характеристик вербальної та невербальної поведінки та ціннісної орієнтації [3, с. 105]. При моделюванні ЛК типажу ми опираємося на те, що він є видом концепту та передбачає висвітлення з понятійної, ціннісної та образної сторін.

Постановка завдань. Мета нашого дослідження – виявити специфіку ЛК типажу «Aussteiger» через аналіз образного компоненту семантичної структури ЛК типажу. **Об'єктом** дослідження є ЛК типаж «Aussteiger», вербально об'єктивований у сучасній німецькомовній картині світу. **Предметом** дослідження виступили образно-перцептивні закріплені у мові смисли ЛК типажу. **Матеріалом** послужили вербальні об'єктивації ЛК типажу, отримані шляхом суцільної вибірки із текстів 5 сучасних видань німецькомовної публіцистики: Spiegel, Frankfurter Allgemeine, Focus, Welt, Stern. Публіцистичний дискурс дає нам уявлення про життєву модель досліджуваного ЛК типажу, відображає соціальну психологію, колективну свідомість і всі стереотипи, що присутні в суспільній і індивідуальній свідомості. **Завдання** дослідження: проаналізувати образну складову ЛК типажу «Aussteiger».

Аналіз останніх досліджень. Перцептивно-образна складова типажу – це зорові, слухові, нюхові характеристики типажу «N», відображені у нашій пам'яті, це релевантні ознаки практичного знання. При описі перцептивно-образної сторони лінгвокультурного концепта виявлені характеристики групуються. Варіант моделювання лінгвокультурного типажу запропонований у дисертаційній роботі О. А. Дмитрієвої. У дослідженні цитованого автора *образні – асоціативні – перцептивно-образні* характеристики типажу трансформуються в *паспорт* лінгвокультурного типажу, де представлені наступні характеристики: зовнішній образ, одяг, вік, гендерна ознака, місце проживання і характер житла, сфера діяльності, вільний час, сімейний стан, оточення, мовні особливості [2, с. 75].

Так, наприклад, М. Б. Ворошилова розглядає такі поведінкові та образні характеристики, що складають основу ЛК типажу «рокер»: зовнішність; світосприйняття та характер; атрибути; вік; поведінка; гендерна характеристика; оцінка та сприйняття; творчість; матеріальне становище [1, с. 47]. О. В. Лутовінова в якості образних характеристик типажу «хакер» розглядає наступні: стать, вік, зовнішність, інтелектуальні та духовні характеристики, звички, оточення і стиль життя, мовлення [6]. І. В. Щеглова виділяє такі перцептивно-образні характеристики ЛК типажу «чиновник»: функціональні характеристики; комунікативні характеристики та характеристики способу життя [8]. Ми поділяємо точку зору М. Б. Ворошилової, згідно з якою не всі параметри однаково релевантні для кожного з лінгвокультурних типажів, їх вибір залежить від конкретних характеристик аналізованого матеріалу [1, с. 45].

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо опис з **зовнішності** представників досліджуваного ЛК типажа. Як відомо, нема певного стереотипного образу *Aussteiger*, тому розглянемо зображення зовнішності окремо взятих підтипів *Aussteiger* у німецькомовному публіцистичному дискурсі. Існують *Aussteiger*, які своїм зовнішнім виглядом хочуть не лише виділитися з сірої маси, але й перебороти свої страхи: *Mit all seiner Erfahrung fiel es ihm nicht schwer, sich in eine Marke zu verwandeln. Er gab sich nun ganz offiziell den Namen «Suitman», und bewarb sich als Anzugmann für Shows, Werbekampagnen und internationale Ausstellungen* [21]. *Aussteiger*, які інтегруються в суспільство після виходу з різних субкультур (найнебезпечнішою з яких є неонацисти) прагнуть не впадати ввічі і виглядати як пересічні громадяни, відрощують волосся, витирають тату або одягають одяг, який їх приховує: *Seine rechte Vergangenheit ist ihm nicht mehr anzusehen – zumindest nicht auf den ersten Blick. Er kommt alternativ daher: mit Wollmütze, langen Haaren, Kapuzenpulli und roten Turnschuhen* [22]; *Sein Körper erzählt von früher. Hartung hat noch viele Tätowierungen – rechte Symbole und Parolen. «Ich habe mich damit selbst gebrandmarkt», sagt er. «Heute bereue ich das unglaublich».* [22].

Як показує аналіз матеріалу, **умови проживання** *Aussteiger* часто є аскетичними, скромними, простими. *Aussteiger*, які подорожують або живуть поза цивілізацією вибирають різне житло: човен, печера, землянка, хатина на дереві. Наприклад, човен є складовою філософії *Aussteiger*, що дозволяє усамітнитися, здійснити свої мрії. Він може плавати, його можна скерувати в бажаному напрямку, затриматися в порту на бажаний час, бути самотнім чи прийняти гостей, мати досить часу для себе і роздумів про сенс життя: *Das Segelschiff war mein Ausknopf. Das Schiff schwimmt. Es segelt, wohin ich will* [10]. Житлом *Aussteiger* може бути також і споруда на зразок землянки: *Dann beschloss er, sich eigenhändig ein Loch unter eine Pferdeweide in der Nähe eines Flusses zu buddeln. Er brauchte nicht viel für den Bau seiner neuen Behausung, sie besteht hauptsächlich aus Steinen und Ästen. Insgesamt habe er nicht mehr als 75 Dollar bezahlt, erzählte Price dem Sender NBC – das meiste Geld ging für Kleber und Dichtungsmittel drauf* [11]. Вона крихітна, має площу лише кілька квадратних метрів і слугує для захисту від дощу, холоду, для сну, тобто для задоволення первинних потреб людини як частини природи. Житлом може бути також печера: *Er wohnt in einer Höhle an stillgelegten Schienen an der Garden Route, die Bahngesellschaft will ihn rausklagen. Doch der Mann hat Gott auf seiner Seite – und seine unzähligen Muscheln* [15]. Таким незвичайним місцем проживання *Aussteiger* виражають протест проти споживацької спрямованості сучасного суспільства і показують, що людина є частиною природи і може задовільнитися мінімумом: *Die Behausung ist winzig, nur wenige Quadratmeter groß, die Decke ist nicht einmal anderthalb Meter hoch. Aufrecht stehen kann Price nicht in seiner Wohnung, auch durch die Eingangstür aus Holz, die knapp einen Meter hoch ist, kommt er nur krabbelnd* [11]. Таке житло називають будинком Хоббіта: *Der Mann, der im Hobbit-Bau wohnt* [11]. Життя з мінімумом речей означає свободу: *Es ist ein Leben am Existenzminimum, doch für Dan Price bedeutet es pure Freiheit* [11]. Люди, які на перше місце в житті ставлять свободу, правильного проведення часу, потребують мало: *Ich brauche wenig. Die Seesachen, zwei Paar Jeans, einige T-Shirts, drei dicke Pullis, zwei Paar Turnschuhe. Das genügt. Auch diese Reduktion schenkt einem Zeit – und vielleicht noch das eine oder andere* [10]. Для підтипу *Aussteiger*, які подорожують, вивчають цивілізації без досягнень сучасного науково-технічного прогресу, важливо відчути, як можна жити без електрики, телебачення, мобільного телефону, добувати їжу, забезпечувати себе необхідним, використовуючи підручні засоби: *Kein Strom, kein Fernsehen, kein Handy: Noch vor wenigen Jahren lebten die Menschen an Südafrikas Wild Coast abgeschottet von der Neuzeit. Heute lernen Wanderer hier immer noch eine ursprüngliche Gegend kennen, in der nun originelle Herbergen auf Gäste warten* [20]. Харчування в таких випадках теж просте: овочі та зернові: *Price ernährt sich hauptsächlich von Gemüse und verschiedenen Getreidesorten, die er zu einem Müsli kombiniert. Weil er keinen Kühlschrank hat, in dem er Milch lagern kann, muss er seine Cornflakes morgens mit Wasser anrühren* [11].

Особливими для *Aussteiger* є **місця**, де вони хочуть жити або провести частину свого життя. Вони пов'язані з діяльністю *Aussteiger*, яку можна здійснити лише в конкретному місці. Часто метою поїздки є Гаваї, де можна зайнятися серфінгом: *Meist verschlägt es ihn nach Hawaii, wo er von November bis April leidenschaftlich gerne surft. Alles in allem kostet ihn sein Lebensstil etwa 5000 US-Dollar (zirka 3500 Euro) pro Jahr, schreibt NBC* [11]. Багато теперішніх чи колишніх прихильників субкультури хіпі, хочуть поїхати у символічне місце – бухту Гольден Бей у Новій Зеландії, яку ще називають бухтою хіпі: *Wie ist es, hier zu leben – in der Golden Bay, in der sich viele Aussteiger und Künstler niederlassen und wo der Samstagsmarkt wirkt wie ein Flower-Power-Sit-in?* [16]. Метою подорожі може бути також Панама з її перевагами: прадавньою природою, швидкими сполученнями та будиночками на березі Тихого океану, та недоліками: малярією, холерою, болотом, торгівлею наркотиками: *Hier gibt es Malaria, Cholera, kleine Wasserstraßen, Sümpfe und Trampelpfade der indianischen Ureinwohner, aber auch der Wegelagerer und der Drogenmafia. Im Darien wird die Asphaltstraße, die 300 Kilometer zuvor zehnspurig durch Panamas Hauptstadt führte, nach und nach zur Sand- und Holperpiste. Wenige Kilometer hinter dem Ort Yaviza ist an einer Reihe von Buden und Häuschen aus Holz im tiefsten Busch endgültig Schluss* [9]. Маленьке містечко Панаяхель у Гватемалі приваблює митців, мандрівників та підприємців: *In und um die Kleinstadt Panajachel am Atitlan leben über 10.000 «Gringos», darunter auch Künstler, Geschäftsleute und Aussteiger aus Deutschland* [9]. Особливою популярністю користується село у Південній Африці – Нкілені, яке приваблює туристів своєю простотою, самобутньою природою, ґрунтовими дорогами, горами, красивими і важкодоступними місцями, хижинами і танцями з барабанами на пляжеві: *Nqileni – Grün, saftig grün, sind die Hügel, die landeinwärts bis zum Horizont reichen und zur See hin im tiefen Blau des Indischen Ozeans abrupt versinken. Die weiße Gischt der südafrikanischen Wild Coast, dem Küstenabschnitt zwischen East London und Durban, der seinen wilden Namen nicht von ungefähr hat, sieht man erst kurz vor dem Strand. Davor wartet immer noch mindestens ein verborgenes Tal, ein steiler Abstieg und ein schweißtreibender Aufstieg* [20].

Важливим елементом у образі *Aussteiger* є **характер**, який об'єднує всі підтипи досліджуваного ЛК типажа. *Aussteiger* ініціативні, вмюють продумати майбутнє наперед: ***Er zählte zu den wichtigsten Vordenkern der Rechtsextremen – jetzt kehrt Andreas Molau der Szene spektakulär den Rücken. Der Insider und Aussteiger gibt bemerkenswerte Einblicke in das NPD-Milieu*** [13]. Вміння все ретельно спланувати належить до стереотипних рис німецького суспільства, саме тому можливість здійснити довготривалу відпустку у два-три роки – так званий сабатікал – можлива передусім саме у Німеччині внаслідок відмінного планування свого життя: ***Gute Vorbereitung sichert eine entspannte Auszeit*** [14], ***Wer die Auszeit im Alleingang plant, setzt die Partnerschaft aufs Spiel*** [14].

Aussteiger мають мужність вийти з секти, наприклад з сайентології, у якій вірянам обіцяють мільярд років життя через переродження душі: ***Du unterzeichnest hier einen Vertrag, der eine Milliarde Jahre gültig ist***. ***Sie habe mit 12 Mädchen in einem Schlafsaal geschlafen. «Die Hochbetten, Bettwäsche, unsere Kleidung – alles gleich».*** ***Nun gehört ihr Leben wieder ihr*** [17]. Сайентологія має на меті зруйнувати життя тим, що хочуть покинути її ряди, отже важко наважитися на такий крок: ***«Die Kirche zu verlassen ist sehr angsteinflößend», sagt die Mutter zweier kleiner Kinder gleich vorweg, schließlich habe Scientology «so manchem Aussteiger das Leben ruiniert»*** [17]. Потрібно мати мужність, що наважитися залишити агресивно налаштовану субкультуру: ***Und dass sie sich trauen, auszusteigen – selbst wenn so ein Geständnis in der Szene vielleicht für Naserümpfen sorgt*** [19]. *Aussteiger* з радикально налаштованих організацій відчувають муки совісті за скоєне у минулому. Вони мають мужність переосмислити своє життя і вирішити, як правильно жити далі: ***Die Reue bleibt. «Ich habe ideologische Gewalt ausgeübt. Ich habe einige Leute in die Szene reingezogen. Durch all das habe ich viel Schlechtes in die Gesellschaft gebracht».*** [22]. Мужність актуалізується у назві акції газети Штерн за боротьбу проти радикального насилля: ***Unterstützt wird die Initiative auch durch die stern-Aktion «Mut gegen rechte Gewalt»*** [23]. ***Mit Übergriffen durch ehemalige Kameraden muss der Aussteiger auch rechnen: «Aber ich will keine Angst haben»*** [12].

Після закінчення довготривалої відпустки, після здійснення подорожі навколо світу *Aussteiger* стають мужніми у своєму особистому житті, своїй професії, бо життя поза цивілізованим світом змушує робити швидкі і правильні рішення, показує істинно важливі речі: ***Ich bin mutiger geworden, packe Dinge leichter und schneller an*** [18]. *Aussteiger* готові до змін, креативні вільні у спілкуванні та професії: ***Viele sagen, dass mich meine Auszeit positiv verändert hat. Ich bin kreativer und gelassener geworden. Eine schlechte Folge oder miese Quoten bringen mich nicht mehr so schnell aus der Ruhe*** [18]. Довгий час поза професією змінює людей, дає час подумати над вчинками: ***Die Auszeit hat mich verändert. Ich denke öfter: Stopp, mach ruhig, es geht hier nicht um Menschenleben. Nicht, dass ich langsamer geworden bin, aber ich glaube, dass ich relevante Dinge besser von unnötigen unterscheiden kann»*** [18]. Людина, яка у світі бачила бідність, займалася благодійністю, стає «приземленою», вміє відрізнити справжні проблеми від створених цивілізацією: ***Der Fernsehserien-Autor: «Schön, wieder geerdet zu werden»*** [18]. Конфронтація з бідністю впливає на оцінку свого власного життя, визначає ідентифікацію проблем сучасного суспільства як проблеми розкоші: ***Mit der Armut konfrontiert zu sein, war anfangs eine Belastung, aber es hat mich auch gestärkt. Ich schätze mein Leben jetzt ganz anders und weiß wieder, dass ich nur Luxusprobleme habe*** [18].

Висновки. Згідно аналізу мовного матеріалу, відібраного з сучасного німецькомовного публіцистичного дискурсу, для опису образної складової ЛК типажа «*Aussteiger*» виявлено такі образні характеристики: зовнішність, місце проживання, житло, побут, характер. Зовнішність у даному ЛК типажеві не відіграє великої ролі. Оригінальним є житло *Aussteiger*: печера, землянка, човен та ін. Місця проживання не обмежуються Німеччиною для тих підтипів *Aussteiger*, які шукають пригод, та їдуть у символічні на незвичні місця, шукають дикої природи. Найяскравіше у колективній свідомості відбитий характер *Aussteiger*, який уособлює стереотипні уявлення про дане явище. Вони є сильними, мужніми, вольовими, совісними. Детальнішу інформацію про риси характеру можна отримати з даних асоціативного опитування. Це є перспективою нашого дослідження.

Література:

1. Ворошилова М. Б. Лингвокультурный типаж рокера: ассоциативные признаки / М. Б. Ворошилова // Лингвокультурология. – Вып. 1. – Екатеринбург, 2007. – С. 44-52.
2. Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж «французский буржуа» / О. А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажы: сб. науч. тр. – Волгоград: Парадигма, 2005. – С. 74-88.
3. Карасик В. И. Американский супермен как коммуникативный типаж / В. И. Карасик // Интенсивное обучение иностранным языкам: проблемы методики и лингвистики. – Вып. 2. – Волгоград: Перемена, 2004. – С. 105-113.
4. Карасик В. И., Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / В. И. Карасик, О. А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажы. – Волгоград: Парадигма, 2005. – С. 5-25.
5. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 75-80.
6. Лутовинова О. В. Лингвокультурный типаж «хакер» / О. В. Лутовинова // Политическая лингвистика. – Вып. 20. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 2006. – С. 215-229.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
8. Щеглова И. В. Лингвокультурный типаж «чиновник» / И. В. Щеглова // Дис. канд. филол. наук. – Волгоград, 2010. – 170 с.

9. Auf der Panamericana durch Amerika // <http://www.manager-magazin.de/lifestyle/reise/a-885559.html>
10. Das Segelschiff war mein Ausknopf // <http://www.spiegel.de/reise/aktuell/rueckzug-auf-ein-segelboot-marc-bielefeld-ueber-seinen-ausstieg-a-917793.html>, 04.11.2013
11. Der Mann, der im Hobbit-Bau wohnt // <http://www.stern.de/panorama/leben-von-3500-euro-im-jahr-der-mann-der-im-hobbit-bau-wohnt-2064966.html>
12. Die Freiheit, die er als Nazi suchte und nicht fand // <http://www.stern.de/panorama/rechtsradikaler-aussteiger-die-freiheit-die-er-als-nazi-suchte-und-nicht-fand-1917507.html>
13. Einmal Nazi und zurück // http://www.focus.de/magazin/archiv/report-einmal-nazi-und-zurueck_aid_793518.html
14. Gute Vorbereitung sichert eine entspannte Auszeit // http://www.focus.de/finanzen/news/checkliste-gute-vorbereitung-sichert-eine-entspannte-auszeit_aid_742557.html
15. Hausbesuch beim Muschelmann // <http://www.stern.de/reise/fernreisen/hoehlenbewohner-in-suedafrika-hausbesuch-beim-muschelmann-2066680.html>
16. Mikrobrauer in Neuseeland: Bier mit Tier // <http://www.spiegel.de/reise/fernweh/golden-bay-in-neuseeland-bier-mit-tier-a-907183.html>
17. Scientology-Aussteigerin: «Mit Stars rücken sie das Bild in der Gesellschaft gerade» // http://www.focus.de/kultur/vermishtes/tom-cruise-scientology-aussteigerin-mit-stars-ruecken-sie-das-bild-in-der-gesellschaft-gerade_aid_1008673.html
18. Sorry, Chef, ich muss mal weg // <http://www.spiegel.de/karriere/ausland/sabbatical-drei-aussteiger-erzaehlen-von-der-auszeit-vom-job-a-918663.html>
19. Überwachungssoftware: Hacker auf der dunklen Seite // <http://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/spionage-software-hacker-berichtet-ueber-ausstieg-bei-dreamlab-a-921705.html>
20. Wandern in Südafrika: Zeitreise am wilden Meer // <http://www.spiegel.de/reise/fernweh/wild-coast-in-suedafrika-wandern-als-zeitreise-a-923037.html>
21. Weltenbummler mit Stil: Anzugmann auf Reisen // <http://www.spiegel.de/reise/fernweh/suitman-unterwegs-warum-ein-mann-die-welt-im-schwarzen-anzug-bereist-a-863964.html>
22. Wie ein Aussteiger mit seiner rechten Vergangenheit umgeht // <http://www.stern.de/politik/deutschland/rechtsextremismus-in-deutschland-wie-ein-aussteiger-mit-seiner-rechten-vergangenheit-umgeht-2018613.html>
23. Zwingt den Staat zum Kampf gegen rechts! // <http://www.stern.de/politik/deutschland/nazi-aussteigerprogramm-exit-vor-dem-aus-zwingt-den-staat-zum-kampf-gegen-rechts-1986317.html>